

13. Στίχοι 508 - 525

13.1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποια είναι τα βασικά σημεία της αντιπαράθεσης Κρέοντα και Αντιγόνης στους στίχους 508-525⁴⁰;
2. Να αναπτύξετε τους συλλογισμούς του Κρέοντα σύμφωνα με τους οποίους δεν είναι σωστό να έχει τις ίδιες νεκρικές τιμές ο Πολυνείκης με τον Ετεοκλή και όποιος τον τιμά είναι εχθρός της πόλης. Πώς συσχετίζει το ζήτημα της ταφής με την τιμωρία των εχθρών της Θήβας⁴¹;
3. Με ποια επιχειρήματα υπερασπίζεται η Αντιγόνη την ταφή του αδελφού της και τη στάση της απέναντι στην εξουσία⁴²;
4. Να αναπτύξετε σύντομα ποια στάση ζωής προβάλλει και καταξιώνει η Αντιγόνη με τα λόγια της (523) αλλά και τα έργα της.
5. Ποια αντίληψη έχει για τους φίλους και τους εχθρούς ο Κρέων και ποια η Αντιγόνη; Να επισημάνετε τις μεταξύ τους διαφορές και να τις αιτιολογήσετε (522-523).
6. Να συγκρίνετε τον ηθικό κώδικα του Κρέοντα με αυτόν που προβάλλει ο Αγαμέμνωνας στον *Αΐαντα* του Σοφοκλή⁴³.

---

⁴⁰ α) Ανυπακοή στη νόμιμη εξουσία της πόλης και προσβολή νόμου που ορίζεται από τον άρχοντα της πόλης εκ μέρους της Αντιγόνης. β) Περιφρόνηση των οικογενειακών δεσμών, των ταφικών εθίμων και των άγραφων νόμων του κάτω κόσμου εκ μέρους του Κρέοντα.

⁴¹ Βλ. και σημείωση 10.

⁴² α) Ο σεβασμός προς τους συγγενείς δεν προσβάλλει ούτε αδικεί κανέναν. Αντίθετα, αποτελεί ιερό και απαραβίαστο καθήκον σύμφωνα με τους άγραφους νόμους. β) Οι νεκρικές τιμές προς τον Πολυνείκη δεν αποτελούν ασέβεια για τον Ετεοκλή. Είναι δικαίωμα απαραβίαστο που του έχει παραχωρηθεί από τους θεούς του κάτω κόσμου και ο Ετεοκλής δεν έχει κανένα λόγο να αμφισβητήσει τους νόμους των θεών. γ) Ο νεκρός δεν είναι κάποιος δούλος αλλά ο αδελφός της. Ένας λόγος παραπάνω να προσφέρει τις νεκρικές τιμές προς τον Πολυνείκη. Είναι ιερή υποχρέωση απέναντι στα συγγενικά πρόσωπα, να τα τιμά κανείς και να τους προσφέρει μετά θάνατο παρηγοριά και ανακούφιση μέσω της ανάμνησης (μνημόσυνο). δ) Ο Άδης έχει τους ίδιους νόμους για όλους τους νεκρούς. ε) Δεν γεννήθηκε για να μισεί, αλλά για να αγαπά. Είναι η στάση της Αντιγόνης απέναντι στον κόσμο και ο προορισμός της, όπως η ίδια τον αντιλαμβάνεται και τον πιστεύει. Τη στάση αυτή αντιπαραθέτει στο κήρυγμα μίσους του Κρέοντα. Βλ. και διδακτικό βιβλίο, σ. 163.

⁴³ Βλ. Παράλληλα κείμενα, ΙΙΙ, 1. Βλ. επίσης σημείωση 10.

7. Να αξιολογήσετε τα επιχειρήματα με τα οποία στηρίζουν τις θέσεις τους ο Κρέων και η Αντιγόνη στους στίχους 511-525. Ποιος από τους δυο νομίζετε ότι πείθει περισσότερο για το δίκιο του;
8. Να επισημάνετε λέξεις, φράσεις, προτάσεις από το κείμενο που αποδίδουν το ήθος του Κρέοντα και της Αντιγόνης, όπως παρουσιάζεται στην αντιπαράθεσή τους, και να το περιγράψετε.
9. Ποια αντίληψη για την κοινωνική θέση της γυναίκας εκφράζει ο Κρέων στο στίχο 525 και ποια απήχηση πιστεύετε ότι έχουν τα λόγια του στους θεατές της εποχής του ποιητή;
10. Από την επιχειρηματολογία της Αντιγόνης απουσιάζει οποιαδήποτε επίκληση του αρραβώνα της με το γιο του Κρέοντα. Πώς δικαιολογείται, κατά τη γνώμη σας, η αποσιώπηση αυτή;
11. Να εξετάσετε αν οι άγραφοι νόμοι που αφορούν τα ταφικά έθιμα και τις υποχρεώσεις των συγγενών απέναντι στους νεκρούς τους έχουν, όπως και στην αρχαία Ελλάδα, την ίδια ισχύ και στην εποχή μας.
12. Ποια συναισθήματα προκαλούν στους θεατές ο Κρέων και η Αντιγόνη με τη στάση τους και τη συμπεριφορά τους; Ποιος πιστεύετε ότι κερδίζει περισσότερο τη συμπάθειά τους; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
13. Όσοι μαθητές επιθυμείτε, αφού συγκεντρώσετε στοιχεία από το κείμενο, να παρουσιάσετε στην τάξη σκηνοθετικές οδηγίες, που θα δίνετε σε όποιον θα επιθυμούσε να υποδυθεί το ρόλο του Κρέοντα ή της Αντιγόνης. Τέτοια στοιχεία είναι:
  - α) Λέξεις ή φράσεις που σηματοδοτούν κινήσεις, χειρονομίες.
  - β) Σημεία του κειμένου με συναισθηματικές κορυφώσεις.
  - γ) Σημεία στίξης, μέτρο (με τη βοήθεια του καθηγητή σας).
14. Συνοψίζοντας την μέχρι τώρα εξέλιξη της αντιπαράθεσης Κρέοντα και Αντιγόνης να αναφέρετε με συντομία,
  - α) ποιες είναι οι αιτίες της μεταξύ τους σύγκρουσης και
  - β) αν θα υπήρχε κάποιο περιθώριο συνδιαλλαγής των δυο αντιπάλων.

13.2. Ερμηνευτική ερώτηση κλειστού τύπου

1. Να συνδέσετε κάθε φράση της στήλης Α με το λογοτεχνικό σχήμα της στήλης Β που της αντιστοιχεί. (Δυο στοιχεία της Β στήλης περισσεύουν).

A	B
1. εἰ φιλητέον φίλει	α. σχῆμα εκ παραλλήλου
2. ὁ χρηστὸς τῷ κακῷ	β. παρήχηση
3. ὑπίλλουσι στόμα	γ. οξύμωρο
4. ὁ κατθανὼν νέκυς	δ. αντίθεση
5. ὁ Ἄιδης ποθεῖ	ε. πλεονασμός
	στ. μεταφορά
	ζ. προσωποποίηση

13.3. Γραμματικές ασκήσεις

1. οὐ γὰρ δοῦλος, ἀλλ' ἀδελφὸς ὄλετο (517)

ἀλλ' οὐχ ὁ χρηστὸς τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος (520):

Να μεταφέρετε τους κλιτούς τύπους των παραπάνω προτάσεων στον αντίθετο αριθμό.

2. οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν τοὺς ὁμοσπλάχνους σέβειν (511)

οὔτοι ποθ' οὐχθρὸς (ὁ ἐχθρὸς), οὐδ' ὅταν θάνη, φίλος (522):

Να τοποθετήσετε τα υπογραμμισμένα επίθετα στην ανάλογη θέση στον παρακάτω πίνακα και να συμπληρώσετε τα παραθετικά τους στα τρία γένη.

Θετικός			Συγκριτικός			Υπερθετικός		
Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.	Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.	Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.

3. Να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις ενικού και πληθυντικού του επιθέτου *εὐαγῆ* (521) στο γένος που βρίσκεται.
4. *ἐμοῦ δὲ ζῶντος οὐκ ἄρξει γυνή* (525):
 α) Να μεταφέρετε την παραπάνω πρόταση στον πληθυντικό αριθμό.
 β) *οὐκ ἄρξει γυνή*: Να γράψετε τη φράση μεταφέροντας το ρήμα σε όλους τους χρόνους.
5. Να κάνετε γραμματική αναγνώριση των λέξεων της στήλης Α, συνδέοντάς τις με τα στοιχεία της στήλης Β που τους αντιστοιχούν. (Δύο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

Α	Β
1. ἐμοῦ	α. δεικτική αντωνυμία
2. ὄλετο	β. χρονικός σύνδεσμος
3. τάδε	γ. προσωπική αντωνυμία
4. ὅταν	δ. ουσιαστικό γ' κλίσης
5. φίλος	ε. αιτιολογικός σύνδεσμος
6. ζῶντος	στ. συμπερασματικός σύνδεσμος
7. χάριν	ζ. μετοχή ενεστώτα
8. γάρ	η. αναφορική αντωνυμία
	θ. οριστική β' αορίστου
	ι. επίθετο β' κλίσης

13.4. Συντακτικές ασκήσεις

1. Στους στίχους 508-525 να αναγνωρίσετε τα κατηγορούμενα επισημαίνοντας και τις λέξεις στις οποίες αποδίδονται.
2. *οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν τοὺς ὁμοσπλάχνους σέβειν* (511)
οὔτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν (523):
 Να γίνει λεπτομερής συντακτική ανάλυση.

3. Να συμπληρώσετε τα κενά, ώστε να χαρακτηρίζεται πλήρως η συντακτική θέση που έχουν στο κείμενο οι λέξεις που δίνονται:

<i>Καδμείων</i> (508):	είναι γενική ..... από το <i>μούνη</i>
<i>σύ</i> (510):	είναι ..... στο .....
<i>ἐκ</i> (<i>μητρος</i>) (513):	είναι εμπρόθ. προσδιορ. που δηλώνει .....
<i>ὁ καθανών</i> (515):	είναι ..... μετοχή, ... στο .....
<i>τῷ κακῷ</i> (520):	είναι δοτική ..... από το .....
<i>λαχεῖν</i> (520):	είναι απαρέμφατο .....
<i>ζῶντος</i> (525):	είναι γενική ..... και ..... μετοχή

13.5. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε στη νέα ελληνική τις παρακάτω φράσεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο:
  - *σὺ δ' ὑπίλλουσι στόμα* (509).....
  - *ὁ καθανὼν νέκυς* (515).....
  - *τῶνδε χωρὶς εἰ φρονεῖς;* (510).....
  - *ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν* (523).....
  - *ἀλλ' ἀδελφὸς ὄλετο* (517).....
  - *οὔτοι ποθ' οὐχθρὸς (ἐστίν) φίλος* (522).....
2. Να γράψετε ένα συνώνυμο στη νέα ελληνική για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις: *δυσσεβής, οἶδα, τιμῶ, χρηστός, ἄρχω*.
3. A. Να γράψετε επίθετα με πρώτο συνθετικό το *δυσ-* και δεύτερο συνθετικό ουσιαστικό ή επίθετο παράγωγο από τα ρήματα: *σέβω, τρέπω, βαίνω, νοῶ, λέγω, πρόσειμι (εἶμι), εὐρίσκω, μένος, κινῶ, χρωμαι*.
B. Να χρησιμοποιήσετε τα επίθετα που γράψατε σε λεκτικά σύνολα, π.χ. *ο δυσσεβής άνθρωπος*.

4. Να συνδέσετε κάθε λέξη της στήλης Α με τις ομόρριζές της λέξεις της στήλης Β, γράφοντας μπροστά σε κάθε αριθμό της στήλης Α το ή τα γράμματα από τη στήλη Β.

A	B
1. απόλλυμαι	α. λαχείο
2. λαγχάνω	β. συμφιλίωση
3. φιλῶ	γ. σεβάσμιος
4. σέβειν	δ. τηλεόραση
5. ὄρῶ	ε. απώλεια
	στ. ὄραμα
	ζ. Λάχαις (μια από τις Μοίρες)
	η. φίλερις
	θ. ὄλεθρος
	ι. πανωλεθρία
	ια. φιλαπεχθήμων
	ιβ. αόρατος

14. Στίχοι 526 - 560

14.1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποιες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει ο χορός για την εμφάνιση της Ισμήνης στη σκηνή και ποιο σκοπό εξυπηρετούν;
2. Ποια σχήματα λόγου χρησιμοποιεί ο Κρέων στους στίχους 531-535, όταν απευθύνεται προς την Ισμήνη; Πιστεύετε ότι οι μομφές που προσάπτει στην Ισμήνη με τα σχήματα αυτά αποδίδουν εύστοχα το χαρακτήρα της ή όχι και γιατί;
3. Τι απαντά η Ισμήνη στην κατηγορία ότι και αυτή πήρε μέρος στην ταφή του νεκρού αδελφού της; Να ερευνήσετε τα κίνητρα που καθορίζουν τη στάση της στην κρίσιμη αυτή στιγμή, όπως η ίδια τα παρουσιάζει.
4. Ποια είναι η αντίδραση της Αντιγόνης στην ομολογία της Ισμήνης ότι συμμετείχε στην ταφή του Πολυνείκη; Να την αιτιολογήσετε.
5. Η Αντιγόνη διαψεύδει κάθε συμμετοχή της Ισμήνης στο έργο της ταφής. Γιατί όμως επικαλείται γι' αυτό και τη μαρτυρία του Άδη και των θεών του κάτω κόσμου;
6. Με ποιο τρόπο προσπαθεί η Ισμήνη να ξεπληρώσει το χρέος της απέναντι στο νεκρό αδελφό της και γιατί η Αντιγόνη αρνείται αυτή της την προσφορά;
7. *Κρέοντ' έρωτα· τοὔδε γὰρ σὺ κηδεμών:* Ποιο νόημα έχουν τα λόγια που η Αντιγόνη απευθύνει στην αδελφή της;
8. Ποια συναισθήματα σας προκαλεί ο τρόπος έκφρασης της Αντιγόνης στους στίχους 543 και 549; Είναι κάτι που θα περιμένατε από την ηρωίδα ή όχι και γιατί;
9. Να συγκρίνετε το ήθος της Ισμήνης, όπως παρουσιάζεται σ' αυτή τη σκηνή, με αυτό που μας παρουσίασε στην αρχή του δράματος στη συζήτηση με την αδελφή της. Να επισημάνετε τις διαφορές και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο.

10. Να επισημάνετε στο κείμενο ζεύγη λέξεων ή φράσεων που εκφράζουν τις αντιθέσεις στις βασικές επιλογές της Αντιγόνης και της Ισμήνης καθώς και στις συνέπειες που είχαν γι' αυτές στη συνέχεια. Να εκτιμήσετε πόσο βοηθά στην αισθητική αξία του δράματος η τεχνική που χρησιμοποιεί εδώ ο Σοφοκλής⁴⁴.
11. *καλῶς σὺ μὲν τοῖς, τοῖς δ' ἐγὼ ἴδοικον φρονεῖν* (557): Ανακεφαλαιώνοντας μ' αυτό το στίχο η Αντιγόνη αναφέρεται στις αρχικές επιλογές, τη δική της και της αδελφής της. Να αναπτύξετε τι ακριβώς εννοεί και να διαπιστώσετε αν τώρα έχει την ίδια γνώμη για την Ισμήνη, όπως και στην πρώτη τους συνάντηση.
12. Να επισημάνετε στον πρόλογο του δράματος (στ. 1-99) τους στίχους που προοικονομούν τη δεύτερη συνάντηση και σύγκρουση της Αντιγόνης με την αδελφή της, την οποία παρακολουθούμε σ' αυτή τη σκηνή. Να δείξετε ότι αυτοί οι ίδιοι στίχοι εξηγούν τη στάση της ηρώιδας απέναντι στην Ισμήνη⁴⁵.
13. Έχει υποστηριχθεί ότι η σκληρή στάση της Αντιγόνης σ' αυτή τη σκηνή οφείλεται στην προσπάθειά της να σώσει τη ζωή της αδελφής της. Να δείξετε με τη βοήθεια χωρίων του κειμένου αν μια τέτοια υπόθεση ευσταθεί.
14. Η Αντιγόνη και η Ισμήνη επέλεξαν από την αρχή να τηρήσουν διαφορετική στάση απέναντι στις διαταγές του Κρέοντα. Τώρα μετά τη σύλληψη της Αντιγόνης ποια νομίζετε ότι θεωρεί τον εαυτό της δικαιωμένο από την εξέλιξη που πήραν τα πράγματα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
15. Η Αντιγόνη παρουσιάστηκε από την αρχή του δράματος αποφασισμένη να θάψει τον αδελφό της παρά την απαγόρευση του Κρέοντα. Νομίζετε ότι είχε συνειδητοποιήσει από τότε τις συνέπειες της απόφα-

⁴⁴ *ἀνίᾱς* - ὠφελουμένη, *ἀλοῦσα* - γελῶ, *ξῆν* - κατθανεῖν, *ἄρρητοις* - λόγοις, *σὺ μὲν τοῖς (ζῶσιν)* - *τοῖς (ἐν Αἴδου)* *δ' ἐγὼ, σὺ μὲν ξῆς* - ἢ *δ' ἐμὴ ψυχὴ τέθνηκεν*. Με την τεχνική των αντιθέσεων ο ποιητής προσθέτει στα δρώμενα ένταση και αγωνία, κερδίζει το ενδιαφέρον των θεατών και το κρατά σταθερὰ στραμμένο στη σκηνή σε ὅλη τη διάρκεια του δράματος. Το ἔργο κερδίζει ἔτσι σε πληρότητα, δημιουργεῖ δυνατὲς συγκινήσεις στο ακροατήριο και το κάνει να συμπάσχει έντονα με τους πρωταγωνιστές.

⁴⁵ Πρόκειται κυρίως για τους στίχους 69-70 και 83.

σής της ή ήλπιζε ότι ο Κρέων θα έκανε ίσως μια εξαίρεση γι' αυτή λόγω συγγενείας; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας κάνοντας αναφορά σε σημεία του κειμένου.

16. Η σύγκρουση Αντιγόνης - Ισμήνης θυμίζει πολύ την αντιπαράθεση Ηλέκτρας - Χρυσόθεμης στην *Ήλέκτρα* του Σοφοκλή. Να συγκρίνετε τις δύο σκηνές όπου η Αντιγόνη συγκρούεται με την αδελφή της (στ. 1-99 και 536-560) με τις αντίστοιχες σκηνές της *Ήλέκτρας* (στ. 328-404 και 947-1057)⁴⁶ και να διατυπώσετε τα συμπεράσματά σας σ' ένα σύντομο δοκίμιο. (Να προσέξετε τους χαρακτήρες, τη δραματική συγκυρία - πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ήρωες, το ύφος κ.λπ.).
17. Να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα της Αντιγόνης, αφού εκτιμήσετε συνολικά τη μέχρι τώρα παρουσία της στο δράμα.
18. Να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα της Ισμήνης, αφού εκτιμήσετε συνολικά τη μέχρι τώρα παρουσία της στο δράμα.

14.2. Ερμηνευτικές ερωτήσεις κλειστού τύπου ή συνδυασμός ανοικτού και κλειστού τύπου

1. Α. Να επιβεβαιώσετε ή να απορρίψετε το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων σημειώνοντας X στο αντίστοιχο τετράγωνο.
...σὺ μὲν γὰρ εἴλου ζῆν ἐγὼ δὲ κατθανεῖν (555). Με τη συγκεκριμένη φράση η Αντιγόνη:

	Σωστό	Λάθος
α. Βαδίζει με αποφασιστικότητα προς το θάνατο.	☐	☐
β. Προτρέπει την Ισμήνη να τη βοηθήσει.	☐	☐
γ. Υπογραμμίζει την αντίθεση ανάμεσα στις δικές της επιλογές και τις επιλογές της Ισμήνης.	☐	☐
δ. Δεν δέχεται τη μεταμέλεια της Ισμήνης.	☐	☐
ε. Δηλώνει ότι είναι ευχαριστημένη με την απόφαση της αδελφής της.	☐	☐

- B. Να αιτιολογήσετε μια σωστή πρόταση.

⁴⁶ Βλ. Παράλληλα κείμενα, αρ. Ι.

2. Να συνδέσετε κάθε φράση της στήλης Α με το σχήμα λόγου της στήλης Β που της αντιστοιχεί. (Δυο στοιχεία της Β στήλης περισσεύουν).

Α	Β
1. σῶσον σεαυτήν	α. πλεονασμός
2. γέλωτ' ἐν σοὶ γελῶ	β. αντίθεση
3. ζῆν ... κατθανεῖν	γ. χιαστό
4. ὡς ἔχινδ' ὑφειμένη	δ. παρομοίωση
	ε. παρήχηση
	στ. υπερβατό

14.3. Γραμματικές ασκήσεις

1. *εἶπε δὴ μοι, καὶ σὺ τοῦδε τοῦ τάφου φήσεις μετασχεῖν;* (534-535):

- α) Να μεταφέρετε στον πληθυντικό αριθμό όλους τους κλιτούς τύπους των παραπάνω προτάσεων.
- β) Να γράψετε το χωρίο μεταφέροντας τους ρηματικούς τύπους στον ενεστώτα.
- γ) Να τοποθετήσετε τις προσωπικές αντωνυμίες των παραπάνω στίχων στον πίνακα και να συμπληρώσετε τα κενά.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο	α' πρόσωπο	β' πρόσωπο
Ονομ.				
Γεν.				
Δοτ.				
Αιτ.				

2. *σὺ μὲν γὰρ εἶλου ζῆν, ἐγὼ δὲ κατθανεῖν* (555)
ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀρρήτοις γε τοῖς ἐμοῖς λόγοις (556)
σὺ μὲν ζῆς (559):

Να γράψετε τους παραπάνω στίχους μεταφέροντας τους κλιτούς τύπους στον αντίθετο αριθμό.

3. *τοῖς ἑμοῖς λόγοις, ἢ ἐμῇ ψυχῇ*: Να γράψετε τα ονοματικά σύνολα στην ονομαστική πτώση σε όλα τα πρόσωπα για έναν και για πολλούς κτήτορες.

	Για έναν κτήτορα		Για πολλούς κτήτορες	
α' πρόσωπο				
β' πρόσωπο				
γ' πρόσωπο				

4. *ξύμπλουν ἑμαυτὴν τοῦ πάθους ποιουμένη* (541)
λόγοις δ' ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην (543)
καὶ τίς βίος μοι σοῦ λελειμμένη φίλος; (548)
τί ταῦτ' ἀνιᾶς μ' οὐδὲν ὠφελουμένη (550):

Να τοποθετήσετε τις μετοχές στην ανάλογη θέση του παρακάτω πίνακα και να συμπληρώσετε τα κενά με τα υπόλοιπα γένη στον ίδιο αριθμό και πτώση.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο

5. *ἦδε, τοῦτο, ἑμαυτήν, τίς, σεαυτήν, ἐμή*: Να τοποθετήσετε τους τύπους των αντωνυμιών στην κατάλληλη στήλη και να συμπληρώσετε τα υπόλοιπα γένη στον ίδιο αριθμό και πτώση.

Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο

6. Να κάνετε γραμματική αναγνώριση των λέξεων της στήλης Α, συνδέοντάς τες με τα στοιχεία της στήλης Β που τους αντιστοιχούν. (Δύο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

Α	Β
1. εἰδέναι	α. συμπλεκτικός σύνδεσμος
2. οὔτε	β. αναφορική αντωνυμία
3. ἑμαυτήν	γ. απαρέμφ. παρακειμ. με σημασία ενεστώτα
4. ὧν	δ. αυτοπαθής αντωνυμία
5. φιλοῦσαν	ε. ουσιαστικό β' κλίσης
6. σοί	στ. προστακτική αορίστου
7. σῶσον	ζ. επίρρημα συγκριτικού βαθμού
8. καλῶς	η. μετοχή ενεστώτα
9. ψυχῇ	θ. προσωπική αντωνυμία
	ι. επίρρημα θετικού βαθμού
	ια. ουσιαστικό α' κλίσης

14.4. Συντακτικές ασκήσεις

1. Στους στίχους 531-533, 540-551 να εντοπίσετε τις μετοχές, να τις χαρακτηρίσετε και να γράψετε το υποκείμενό τους.
2. Στους στίχους 534-535, 555 και 557 να γράψετε τα απαρέμφατα και να χαρακτηρίσετε τη συντακτική τους θέση.
3. Να γίνει συντακτική ανάλυση των στίχων 559-560.
4. Στις διαζευκτικές προτάσεις που ακολουθούν να διαγράψετε το σκέλος που περιέχει λάθος:

ῥέθος (529): είναι υποκείμενο ή αντικείμενο στο *αἰσχύνει*;

τοῦ τάφου (534): είναι αντικείμενο στο *φήσεις* ή στο *μετασχεῖν*;

τοῦ πάθους (541): είναι γενική του περιεχομένου ή αντικειμενική;

μοι (548): είναι δοτική προσωπική κτητική ή αντικειμενική;

σου (548): είναι αντικείμεν. στο *λελειμμένη* ή γεν. της αναφοράς;

14.5. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε στη νέα ελληνική τις παρακάτω φράσεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο:

- *νεφέλη αἰσχύνει αἵματόεν ῥέθος* (528-529).....
- *φήσεις μετασχεῖν* (535).....
- *ἐν κακοῖς τοῖς σοῖσιν* (540).....
- *λόγοις δ' ἐγὼ φιλοῦσαν οὐ στέργω φίλην* (543).....
- *οὐ φθονῶ σ' ὑπεκφυγεῖν* (553).....
- *σὺ μὲν γὰρ εἴλου ξῆν* (555).....
- *τί ταῦτ' ἀνιᾶς μ(ε)* (550).....
- *ὥστε τοῖς θανοῦσιν ὠφελεῖν* (560).....

2. Να γράψετε δύο παράγωγα και δύο σύνθετα για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις και να σχηματίσετε με αυτές προτάσεις στη νέα ελληνική: *φέρω, λείπω, λανθάνω, στέργω, ἄρχω*.

3. Να συνδέσετε τις λέξεις της στήλης Α με την απόδοσή τους στη νέα ελληνική στη στήλη Β. (Δύο λέξεις της στήλης Β περισσεύουν).

A	B
1. αἰσχύνω	α. συμφωνώ
2. ἐξόμνημι	β. μάρτυρας
3. ὁμορροθῶ	γ. ασχημίζω
4. ξυνίστωρ	δ. οχιά
5. αἰροῦμαι	ε. εκλέγω
6. ὑπεκφεύγω	στ. αρνούμαι με ὄρκο
7. ἔχιδνα	ζ. ντρέπομαι
	η. γλιτώνω
	θ. στεροῦμαι

4. Να συνδέσετε κάθε λέξη της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β με τις οποίες έχει κοινό θέμα⁴⁷ (σε σύνθεση ή μη) γράφοντας μπροστά σε κάθε αριθμό της στήλης Α το ή τα γράμματα από τη στήλη Β.

A	B
1. αίσχύνω	α. έξις
2. έχω	β. καχεξία
3. αίροϋμαι	γ. αίσχος
4. ειδέναι	δ. αποχή
	ε. εξαίρετος
	στ. αναισχυντία
	ζ. ιστορία
	θ. μέτοχος
	ι. σχήμα
	ια. αίρεση
	ιβ. είδηση
	ιγ. ένοχος
	ιδ. ειδήμων

---

⁴⁷ Να λάβετε υπόψη σας ότι το θέμα μερισμών ρημάτων της στήλης Α παρουσιάζεται με περισσότερες από μία μορφές.

15. Στίχοι 561 - 581

15.1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

(ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποια συμπεράσματα βγάζει ο Κρέων από το διάλογο Ισμήνης και Αντιγόνης;
2. Πώς δικαιολογεί η Ισμήνη στον Κρέοντα την προσπάθειά της να αναλάβει και αυτή την ευθύνη της ταφής;
3. Με ποια λόγια ανακοινώνει ο Κρέων την απόφασή του για την τύχη της Αντιγόνης και ποιες είναι οι αντιδράσεις της Ισμήνης και του χορού;
4. Με ποιο επιχείρημα προσπαθούν έστω και την τελευταία στιγμή η Ισμήνη και ο χορός να σώσουν την Αντιγόνη και γιατί ο Κρέων δε θέλει να ακούσει τίποτα γι' αυτό;
5. Το ότι η Αντιγόνη είναι μνηστευμένη με το γιο του Κρέοντα το πληροφορούμαστε μόλις τώρα. Πώς εξηγείται το γεγονός ότι:
  - α) ούτε η Αντιγόνη έκανε λόγο γι' αυτό, όσο υπερασπιζόταν την πράξη της μπροστά στον Κρέοντα,
  - β) ούτε ο Κρέων φαίνεται να το έλαβε υπόψη του στην απόφασή του για την Αντιγόνη.
6. Να εντοπίσετε στο κείμενο λέξεις ή φράσεις, χαρακτηριστικές για το ήθος του Κρέοντα. Ποια στοιχεία του χαρακτήρα του τονίζουν ιδιαίτερα;
7. Ο Κρέων δεν αγνοεί μόνον τους άγραφους νόμους, αλλά με την απόφασή του διαπράττει και άλλη *ἕβριν*, αυτή τη φορά απέναντι στην οικογένειά του. Να εξηγήσετε ποια είναι ακριβώς η *ἕβρις* του Κρέοντα και ποιες συνέπειες μπορεί να έχει για τον ίδιο και τους δικούς του⁴⁸.

---

⁴⁸ Δεν καταδικάζει σε θάνατο μια τυχαία γυναίκα, αλλά τη μνηστή του γιου του, την αγαπημένη του και μέλλουσα σύντροφο της ζωής του. Αγνοεί για μια φορά ακόμη τον *Έρκειο Δία* (πρβλ. στ. 486-489) και προκαλεί μεγάλο πόνο στον Αίμιονα, χωρίς αυτός να έχει φταίξει σε τίποτε. Προσβάλλει βάνανσα τα αισθήματα του γιου του για την Αντιγόνη, θεωρώντας τη σχέση τους μια συναλλαγή, όπου το αντικείμενό της, η Αντιγόνη δηλαδή, μπορεί να αντικατασταθεί με άλλο, το ίδιο καλό και «χρήσιμο» (με την έννοια της χρήσης). Δεν υπολογίζει ποιες θα είναι οι αντιδράσεις του γιου του, όταν θα νιώσει να πληγώνονται τα πιο αγνά και τρυφερά αισθήματά του. Πέρα από αυτά συλλαμβάνει και φυλακίζει την Ισμήνη χωρίς καμία απόδειξη. Η αδικία που διαπράττει εδώ είναι ολοφάνερη. Για τις συνέπειες μόνο υπαινιγμούς μπορεί να κάνει κάποιος αυτή τη στιγμή. Σίγουρα όμως και ο ίδιος ο Κρέων δε θα μείνει απρόσβλητος από τις επιπλοκές που προκαλούν οι αποφάσεις του.

8. *καὶ σὺ γε κἄμοι (δεδογμέν' ἐστί)*: Είναι και ο χορός (= λαός της Θήβας) πράγματι συνυπεύθυνος για την καταδίκη της Αντιγόνης, όπως ισχυρίζεται εδώ ο Κρέων ή όχι; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
9. Ποια προσβολή δέχεται ο Αίμονας από τον πατέρα του σύμφωνα με τα λόγια της Αντιγόνης (572)⁴⁹ και ποιες είναι κατά την άποψή σας οι αναμενόμενες αντιδράσεις του;
10. Συμφωνεί ο χορός με την καταδικαστική απόφαση του Κρέοντα ή όχι; Να επισημάνετε στοιχεία του κειμένου που το αποδεικνύουν.
11. Ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιεί ο Κρέων στο στίχο 569 και τι σχολιάζει με αυτό; Ποια συναισθήματα νομίζετε ότι προκαλεί στους θεατές το σχόλιο αυτό; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
12. Ποια είναι η απόφαση του Κρέοντα για την τύχη της Ισμήνης και πώς τη δικαιολογεί;
13. Να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα του Κρέοντα, αφού εκτιμήσετε συνολικά τη μέχρι τώρα παρουσία του στο δράμα.
14. Το πιο τραγικό πρόσωπο της ιστορίας μέχρι στιγμής είναι η Αντιγόνη.
  - α) Αν συμφωνείτε, να συγκεντρώσετε όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία συνθέτουν το δράμα της και την οδηγούν στο τραγικό της τέλος.
  - β) Αν δε συμφωνείτε, να ορίσετε ποιο είναι αυτό το πρόσωπο και να συγκεντρώσετε από το κείμενο τα στοιχεία που το αποδεικνύουν.

15.2. Ερμηνευτική ερώτηση συνδυασμού ανοικτού και κλειστού τύπου

1. Α. Να βάλετε σε κύκλο τις σωστές απαντήσεις.
 Η Ισμήνη στο διάλογό της με τον Κρέοντα:
  - α) Προσπαθεί να κρατήσει την Αντιγόνη στη ζωή.
  - β) Εξηγεί γιατί προτίμησε τη ζωή από το θάνατο.
  - γ) Επιτίθεται ανοιχτά κατά του Κρέοντα.
  - δ) Επιδιώκει να αποφύγει την τιμωρία.
  - ε) Εκδηλώνει τη συμπαράστασή της προς την αδελφή της.
- Β. Να αιτιολογήσετε μία σωστή απάντηση.

⁴⁹ Οι περισσότεροι ερμηνευτές και εκδότες (π.χ. G. M. Kirkwood, A. Bonnard, F. J. H. Letters κ.ά.) αποδίδουν το στίχο αυτό στην Ισμήνη. Βλέπε επίσης Mazon P. - Dain A. - Irigoin J., *Sophocle*, τ. 1, Belles Lettres, Paris 1989 και «Thesaurus Linguae Graecae, Sophocles Trag., Antigone».

15.3. Γραμματικές ασκήσεις

1. *κακὰς ἐγὼ γυναῖκας υἷεσι στυγῶ* (541):

α) Να γράψετε την πρόταση μεταφέροντας τους κλιτούς τύπους στον αντίθετο αριθμό.

β) *κακὰς γυναῖκας*: Να γράψετε τη συνεκφορά στις πλάγιες πτώσεις ενικού και πληθυντικού αριθμού.

2. *φεύγουσι γάρ τοι χοῖ (καὶ οἱ) θρασεῖς, ὅταν πέλας ἤδη τὸν Ἔαιδην εἰσορῶσι τοῦ βίου* (580-581): Να γράψετε τους παραπάνω στίχους θεωρώντας ότι υποκείμενο των ρημάτων είναι ὁ θρασύς.

3. *τέκνου, τὸ λέχος, πατήρ, τριβάς, βίου, ἄναξ*: Να κατατάξετε τα ουσιαστικά ανάλογα με την κλίση στην οποία ανήκουν και να γράψετε την κλητική ενικού αριθμού.

Α' κλίση	Κλητική ενικού	Β' κλίση	Κλητική ενικού	Γ' κλίση	Κλητική ενικού

4. *πεφάνθαι, μένει, κτενεῖς, λέγε, κομίζετε*: Να γράψετε το β' ενικό πρόσωπο των εγγλίσεων του παρακειμένου της ίδιας φωνής.

Παρακείμενος			
Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική

5. Να κάνετε γραμματική αναγνώριση των λέξεων της στήλης Α, συνδέοντάς τες με τα στοιχεία της στήλης Β που τους αντιστοιχούν. (Δύο στοιχεία της στήλης Β περισσεύουν).

Α	Β
1. πεφάνθαι	α. τοπικό επίρρημα
2. εἴλου	β. οριστική παρατατικού
3. παύσων	γ. απαρέμφατο παρακειμένου
4. πράσσειν	δ. μετοχή ενεστώτα
5. εἶσω	ε. οριστική β' αορίστου
6. θρασεῖς	στ. οριστική ενεστώτα
7. φεύγουσι	ζ. αναφορική αντωνυμία
8. κτενεῖς	η. επίθετο γ' κλίσης
9. ὄς	θ. οριστική συνηρ. μέλλοντα
	ι. μετοχή μέλλοντα
	ια. απαρέμφατο ενεστώτα

15.4. Συντακτικές ασκήσεις

- .....ἐκδέτους δὲ χρῆ
 γυναικας εἶναι τάσδε μηδ' ἀνειμένας (578-579):
 Να γίνει λεπτομερῆς συντακτικὴ ἀνάλυση.
- Στους στίχους 565, 568, 571, 574 να γράψετε: α) τις λέξεις που ἔχουν θέση αντικειμένου και β) τους ονοματικούς ομοιόπτωτους προσδιορισμούς.
- ἄγαν γε λυπεῖς καὶ σὺ καὶ τὸ σὸν λέχος (573)
 .....μὴ τριβάς ἔτ', ἀλλὰ νιν
 κομίζετ' εἶσω, δμῶες ..... (577-578):
 Να γράψετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των προτάσεων και τη σημασία που δηλώνουν.

15.5. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε στη νέα ελληνική τις παρακάτω φράσεις με τη σημασία που έχουν στο κείμενο:

- *τοῖς κακῶς πράσσουσιν* (564).....
- *ἀφ' οὗ τὰ πρῶτ' ἔφνυ* (562).....
- *νυμφεῖα τοῦ σαυτοῦ τέκνου* (568).....
- *ἄγαν γε λυπεῖς* (573).....
- *δεδογμέν' (ἔστι) τήνδε κατθανεῖν* (576).....
- *κακὰς γυναικας στυγῶ* (571).....
- *ἀλλά νιν κομίζετ' εἴσω* (577-578).....
- *πέλας τοῦ βίου* (580-581).....

2. Να γράψετε δύο παράγωγα ή σύνθετα για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις και να σχηματίσετε με αυτά προτάσεις στη νέα ελληνική: *κομίζω*, *φαίνομαι*, *βιῶ*.

3. Να συμπληρώσετε τα κενά με παράγωγα του ρ. *φημί*:

- Ο λόγος που δε λέγεται: άφατος λόγος
- Η..... του είναι διεθνής.
- Ο τενόρος αυτός έχει εξαιρετική .....
- Ο ..... προλέγει αυτά που θα συμβούν στο μέλλον.
- Ο ασθενής βρίσκεται σε ..... Δεν μπορεί ακόμη να μιλήσει.
- Όταν πάτησε τα χόματα της πατρίδας ένωσε ..... χαρά· δεν μπορούσε να την εκφράσει με λόγια.

4. Να συνδέσετε κάθε ρήμα της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β με τις οποίες έχει κοινό θέμα⁵⁰ (σε σύνθεση ή μη) γράφοντας μπροστά σε κάθε αριθμό το ή τα γράμματα από τη στήλη Β.

Α	Β
1. στερωῶ	α. πράγμα
2. θνήσκω	β. λογικός
3. πράττω	γ. ημιθανής
4. λέγω	δ. πρακτικός
	ε. απράγμων
	στ. αθάνατος
	ζ. πράκτωρ
	η. στέρηση
	θ. ρήτρα
	ι. ρήμα
	ια. στερητικός
	ιβ. θνητός
	ιγ. απόρρητος
	ιδ. θνησιγενής
	ιε. ρήτωρ

5. Α. Να συμπληρώσετε τα κενά με σύνθετες λέξεις από την πρόθεση και το ρήμα που δίνεται ακολουθώντας το παράδειγμα:

ἀνά + φέρω = αναφέρω < αναφορά
 διά + φέρω = ...
 κατά + φέρω = ...
 περί + φέρω = ...
 σύν + φέρω = ...
 ἀντί + προς + φέρω = ...
 σύν + εἰς + φέρω = ...
 ἐπί + ἀνά + φέρω = ...

Β. Να χρησιμοποιήσετε τα ουσιαστικά που γράψατε σε λεκτικά σύνολα, πχ. *έγγραφο αναφορά*.

⁵⁰ Να λάβετε υπόψη σας ότι μερικά ρήματα της στήλης Α έχουν περισσότερα θέματα ή το ίδιο θέμα παρουσιάζεται με περισσότερες από μία μορφές.

16. Στίχοι 582-634 (από μετάφραση)

16.1 Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

1. Ποιο θέμα επιλέγει για το δεύτερο στάσιμο ο ποιητής και πώς το συνδέει νοηματικά με το δεύτερο επεισόδιο;
2. Για κάθε στροφή και αντιστροφή του δεύτερου *στάσιμου* να δώσετε έναν τίτλο αντιπροσωπευτικό για το περιεχόμενό τους.
3. Μιλώντας για την ανθρώπινη δυστυχία ο χορός σκέφτεται το βασιλικό οίκο των Λαβδακιδών. Να αναφέρετε συγκεκριμένα ποιες συμφορές των Λαβδακιδών σας είναι γνωστές και ποιες ήταν οι αιτίες τους⁵¹.
4. Με τι παρομοιάζει ο ποιητής τη θείκη οργή στην πρώτη στροφή; Να εκτιμήσετε τις αισθητικές εντυπώσεις που δημιουργούνται στους θεατές με την παρομοίωση και τα άλλα λογοτεχνικά σχήματα στην ίδια στροφή.
5. «Τώρα στο σπίτι του Οιδίποδα ... η τύφλα του νου κι ο αστόχαστος λόγος»: Στο απόσπασμα αυτό της πρώτης αντιστροφής να εντοπίσετε τις μεταφορές και να εξηγήσετε σε ποια γεγονότα ή σε ποιο πρόσωπο, ιδέες, σκέψεις και αποφάσεις αποδίδονται.
6. Ποια αντίληψη για την ανθρώπινη μοίρα και για το «νόμο» του Δία εκφράζεται στη δεύτερη στροφή;
7. «Το κακό φαντάζει καλό στο νου εκείνου που ο θεός στη συμφορά τον πάει»: Ο λόγος του χορού σ' αυτό το χωρίο, όπως και αλλού, είναι αινιγματικός. Σε ποιον από τους ήρωες του δράματος νομίζετε ότι αναφέρεται αυτή η επισήμανση; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
8. Η είσοδος του Αίμονα στη σκηνή αμέσως σχεδόν μετά την καταδίκη της Αντιγόνης δίνει νέα τροπή στο δράμα. Ποια αισθήματα νομίζετε ότι τρέφει ο Αίμονας για την Αντιγόνη και ποιες είναι οι αναμενόμενες αντιδράσεις του απέναντι στις αποφάσεις του πατέρα του; Γιατί ο χορός αναρωτιέται για τα αισθήματα του Αίμονα;
9. Να συγκρίνετε το δεύτερο *στάσιμο* με το πρώτο. Ποιες διαφορές παρατηρείτε και πού οφείλονται;

---

⁵¹ Κάθε συμφορά μπορεί να είναι ταυτόχρονα αποτέλεσμα προηγούμενης και αιτία άλλης.

16.2. Ερωτήσεις κλειστού τύπου ή συνδυασμός ανοικτού και κλειστού τύπου

1. Α. Να επιβεβαιώσετε ή να απορρίψετε το περιεχόμενο των προτάσεων σημειώνοντας ένα Χ στο αντίστοιχο τετράγωνο:

Στο δεύτερο στάσιμο ο χορός:

	Σωστό	Λάθος
α) Εκφράζει την άποψη ότι η δύναμη του Δία δεν είναι ανυπέροβλητη.	☐	☐
β) Υποστηρίζει ότι η κατάρα μιας οικογένειας δεν φέρνει τη δυστυχία στους απογόνους της.	☐	☐
γ) Τονίζει ότι η έπαρση επισύρει τη θεία δίκη.	☐	☐
δ) Αναφέρει ότι οι ελπίδες παρασύρουν πάντοτε τον άνθρωπο στο κακό.	☐	☐
ε) Πιστεύει ότι ο θεός τυφλώνει όποιον θέλει να καταστρέψει.	☐	☐

Β. Να αιτιολογήσετε μία σωστή πρόταση.

2. Να ενώσετε τους αριθμούς με τα γράμματα όπως συνδέονται στο κείμενο ανάλογα με το περιεχόμενό τους.

A	B
1. στροφή α΄	α. Η οικογένεια των Λαβδακιδών παράδειγμα δυστυχισμένης οικογένειας.
2. αντιστροφή α΄	β. Η δύναμη του Δία είναι ακατανίκητη. γ. Ευτυχισμένοι όσοι δε γνώρισαν συμφορές.
3. στροφή β΄	δ. Η συσκότιση του νου οδηγεί στη συμφορά. ε. Η ελπίδα μπορεί να είναι σωτηρία ή
4. αντιστροφή β΄	καταστροφή των ανθρώπων. στ. Οι συμφορές μιας οικογένειας κληροδοτούνται στις επόμενες γενιές. ζ. Ο Δίας είναι αιώνιος τιμωρός της ύβρης. η. Ο άνθρωπος λίγες φορές είναι ευτυχισμένος.